NEGUSTORII DE ODINIOARĂ

RUDOLF ORGHIDAN

1797 - 1862

DE

Dr. NICOLAE I. ANGELESCU

MEMBRU CORESPONDENT AL CAMERE! DE COMERT ȘI INDUSTRIE

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE "LUCEAFARUL" S. A., BUCUREȘTI

NEGUSTORII DE ODINIOARĂ

RUDOLF ORGHIDAN

1797 - 1862

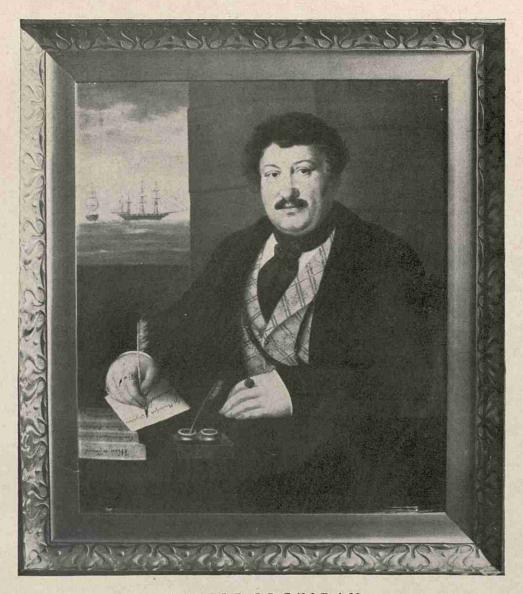
DE

Dr. NICOLAE I. ANGELESCU

MEMBRU CORESPONDENT AL CAMEREI DE COMERT ȘI INDUSTRIE
DIN BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE "LUCEAFARUL" S. A., BUCUREȘTI

RUDOLF ORGHIDAN

Portret în ulei dim. 84/72 cm., de un pictor necunoscut. Aflat în galeria de portrete
a Camerei de Comerț și Industrie din București.

A N A R. O R G H I D A N

Portret în ulei dim. 84/72 cm., de un pictor necunoscut. Aflat în posesiunea d-lui Ing. Const. C. Orghidan.

RUDOLF ORGHIDAN

1797 - 1862

Rudolf Orghidan s'a născut în anul 1797 în Scheiu, lângă Cetatea Braşovului, din părinți români. A început de tânăr comerțul, după ce părinții lui i-au dat învățătura potrivită timpului de atunci.

La etatea de 24 ani, îl găsim figurând în firma "frații G. Orghidan" care făceau comerțul de băcănie. Din corespondența ce această casă a avut cu deosebite firme din Triest și Marsilia, încă înainte de 1820, se vede cât de important era comerțul de băcănie al fraților Orghidan.

In anul 1826, R. Orghidan face cunoscut magistratului Braşovului că s'a despărțit, prin bună învoială, de firma fraților G. Orghidan și cere autorizarea pentru a face singur, pe numele său, comerțul exercitat până atunci în numita firmă. Autorizarea i se acordă și certificatul ce i se dă este în cuprinderea următoare:

"Se constată că R. Orghidan s'a ocupat din tinerețe cu comerțul în firma Frații G. Orghidan, unde a condus și contabilitatea în ordine în limba germană, ținând toate registrele în perfectă regulă. Din inventar, rezultă că partea sa de activ în proprietăți și mărfuri este de 89.030 fiorini și întrucât are cunoștințele necesare i se dă voe a deschide pe numele său o prăvălie de băcălie (băcănie) în piața Brașovului, la fel cu firma la care a fost asociat".

Pe temeiul acestui certificat, Rudolf Orghidan deschise o prăvălie de băcănie, aprovizionată cu tot felul de coloniale din străinătate, prăvălie care era la nivelul caselor mari de comerț din Viena.

După cum vedem, în trecutul depărtat, în Transilvania, nu oricine

3

putea să facă comerț; pe acele vremuri, negustorul care voia să deschidă prăvălie, pe seama lui, trebuia să facă dovada că cunoaște temeinic comerțul pe care vrea să-l întemeieze și că are mijloace bănești suficiente.

Dela început, comerțul lui R. Orghidan prinse a lua un mare avânt, el fiind cunoscut mai de mult pe piața Brașovului, iar după puțin timp, el înființă, pe lângă comerțul lui și o secțiune pentru vânzarea bumbacului pe care îl aducea direct din Anglia. Casa cu care lucra, văzând afacerile mari pe care le făcea, i-a acordat chiar vânzarea exclusivă (reprezentanța) a mărcei ei pentru piața Brașovului.

Pe lângă prăvălia de băcănie ce avea în Braşov, el a mai avut o prăvălie cu brevet de băuturi spirtoase şi un han în casele lui din Scheiu, precum şi o alta în Veneția de jos, prăvălie care fusese a decedatului Ion Pop, zis Popovici.

Văzând că afacerile îi merg bine, el căută să lărgească cât mai mult cadrul întreprinderilor sale; vederea lui largă de viitor nu îi îngădui să se oprească la orizontul strâmt al afacerilor de băcănie şi având viziunea clară a viitorului industriei, el se preocupă de acesta şi înființă o mulțime de fabrici. Din scriptele Camerei de comerț şi industrie din Braşov, publicate de d. N. Gologan 1) rezultă că el a avut următoarele fabrici:

Trei fabrici de hârtie, din care una în Gelnița și două în Ciuc.

O fabrică de oțet în Comana.

4

Iar pentru a da de lucru populațiunei nevoiașe din Brașov, înființă de fabrică de lucrat iasca, unde multă lume își găsea existența. Producțiunea fabricei de iască o exporta la Triest.

Din actele ce posedăm, reese că Rudolf Orghidan, în anul 1856, a făcut cerere, adresată Guvernului austriac, pentru a încuviința funcționarea fabricei de hârtie dela Zărnești, fiind, împreună cu Gheorghe Ioan, tot negustor, rudă cu el, cei dintâiu și cei mai mari acționari.

Rudolf Orghidan avea în împrejurimile Brașovului importante spălătorii de lână, pe care o exporta la Viena. Acest export era foarte important căci, pe lângă lâna obținută dela spălătoriile lui, el cumpăra toată lâna dela celelalte spălătorii, astfel că era cel mai mare exportator de lână.

^{*)} Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov de N. G. V. Gologan, 1928.

геъматікъ гомживаскъ ші немцаскъ,

WEH 4, 6 8

тінбрімба національ.

житр'ачест кіп житокміта де 8н' Прівтін' ал' Нації.

PSAOAG Oprigan,
werzhan' wi nerbharogib ge aint.

БРЯШОВ. Жи Тіпографіа АВТ Їсан Гетт. 1838.

Gramatica românească și nemțească partea I-a (1838) tipărită cu cheltuiala lui Rudolf Orghidan

ГРАМАТІКЪ РОМЖНЕЛЕКЬ ШІ НЕМЦЛЕКЪ

пинтр8

тінбрімба національ.

Антрачест' кіп' дитокміта де вн' Прістін' ал' Нації.

Tinzpita кв тоата кјелтвіала Домніісале Рвдолф Оргідан, четацеані ші негвцеторів де лічі.

КРАНОВ. Жи Тіпографіа ЛУГ Їоди Гатт. 1839.

Gramatica românească și nemțească partea II-a (1839) tipărită cu cheltuiala lui Rudolf Orghidan Taxele (dările) plătite de Rudolf Orghidan pentru comerțul lui, precum și pentru comerțul de import și export al industriilor lui, reprezentau mai mult de jumătate din cât plăteau toți ceilalți negustori sași din Brașov.

In anul 1828, obștia românească din Braşov, îngrijorată că nu avea nici o biserică în care să-şi facă rugăciunile în limba ei, alege patru plenipotențiari și anume pe Rudolf Orghidan, Ioan Cepescu, Ioan Juga și Nicolae Cepescu, toți negustori, spre a face demersuri și a obține autorizațiunea de a închiria o casă, care să fie transformată în capelă pentru rugăciuni, până la construirea unei biserici a obștei. În acest scop, Rudolf Orghidan subscrie o mie de fiorini, iar mai târziu, când se începe strângerea banilor pentru construcția bisericei, donează 2500 fiorini. A fost unul din cei 10 bărbați români care au iscălit contractul de învoire din 1831, prin care s'a cumpărat casele din Cetatea Brașovului în ulița secuilor, iar pe locul acestor case s'a clădit Biserica Sf-tei Adormiri, cumpărătoare ce s'a făcut cu bani dați de fiecare din cei 10 subscriitori.

Rudolf Orghidan a fost membru în Gremiul comercial (compania comercială) și a apărat interesele românilor, cari deși cei mai numeroși în acea companie, nu l-au avut decât pe el ca reprezentant.

A făcut parte din acea pleiadă de negustori români, care, ca Nicola Nicolau, frații Boghici și alții, au luptat din toate puterile spre a ajuta comerțul și a sprijini elementul românesc, în toate împrejurările și sub toate formele.

A făcut parte din "Societatea Gremiului Neguțătorilor Români din Braşov" înființată în 1827 și al cărui scop era: "întrunirea comercianților brașoveni, pentru apărarea intereselor lor comune și pentru câștigarea acelorași drepturi de care se bucură compania privilegiată grecească".

Pentru a ajuta cât mai mult la ridicarea culturală a românilor care rămăseseră pe atunci, mult înapoia sașilor și a ungurilor, a tipărit cu cheltuiala lui în anii 1838 și 1839 o "GRAMATICĂ ROMÂNEASCĂ ŞI NEMŢEASCĂ, ETIMOLOGIA ŞI SINTAXA, IN DOUĂ VOLUME DE UN IUBITOR AL NAȚIEI". (format 10.5 × 17 cm.).

Nu ne putem reține de a transcrie în întregime cuvântul înainte, publicat în primul volum, în anul 1838, scris probabil din îndemnul lui R. Orghidan de învățătorul Dimitrie Leca, autorul aceștei publicațiuni:

"Lipsa unei gramatici românești și alteia nemțești pentru români, precum și în școalele noastre de pe aci, așa și în toată patria, unde se află școale mai bune pentru pricopsirea tinerimei noastre așezate, o simțim cu toții de mult. Ce era să facem, ca să ajutăm deodată și cât s'ar putea mai în grabă la aceste două trebuințe? Ca să tăcem astă dată despre neîngrijirea pentru dulcea noastră limbă, noi aci cu învățătura limbei nemțești, a limbei stăpânitorului și a compatrioților noștri, până acuma, noi simțim o greutate foarte mare.

Noi dăm pe fiii noștri încă de cruduți în școale la frații luterani, sau catolici, unde, cu cât este învățătura mai bună pentru fiii dânșilor, cu atât este aceia mai nefolositoare pentru pruncuții noștri în vârsta, în care îi trimitem acolo.

Profesorii din scoalele altor neamuri vorbesc cu învățăceii săi în limba maicăsa, săsește sau ungurește, din care ai noștri, pe când intră în școală, încă nu înțeleg nimic.

Asa vedem în toate zilele, cum cei mai multi, după ce petrec trei-patru ani la scoale străine, abia învață ceva dintr'o limbă și atunci încă neregulat, ca unii care fuseseră siliți a o învăța numai din auz, căci reguli gramaticale nu îi dădu nimeni, după care să se îndrepte, aceste stări amprejur ne încredințează pe noi timpuriu, cum că fiii românilor au trebuință ca mai înainte de a fi dați la alte scoale, cel puțin până sunt cruduți, să se pregătească precum în religie asa și la învățătura limbilor, acasă, în scoalele naționale, apoi să se dea la străini, după ce au căpătat ceva puteri și aripi. Spre acest scop s'a întocmit această gramatică, cu gând ca petrecând tânărul mai întâi regulele limbei sale, totdeodată să cunoască aceia ce are limba noastră de obste cu cea nemtească și când va trece în clasul nemtesc, cu atât să-i fie mai ușoară învățarea acestei limbi străine. Ca să nu fie cartea prea mare, în mâna tinerilor, vrem să o dăm în două tomuri, dintre care cel dintâiu cuprinde etimologia, iar în al doilea va eși sintaxul pomenitelor limbi, dimpreună cu ortografia lor. Așa dar, vede oricine cum gramatica noastră este hotărâtă anumit pentru școale și noi avem nădejdea că unde va ajunge cărticica noastră, în mână de profesori practici, nu își va pierde scoposul său.

Cu toate că nouă și singura această mângâiere ne este destulă, cum că puturăm să îmbogățim și astă dată literatura românească cu o carte".

Tot pentru a ajuta cultura conaționalilor săi, Rudolf Orghidan a pu-

TIPONING ASMINEYII

этиционяя вачоціоочоф өтіло вт цал файтияшт

Алкатвіта де о Соцістата да Авацаці.

А ТАОТЪ СЖМЕЪТА ІВІТЕ.

О жуматате де Ан а Скріптврії 26 Нумері дела 2 Іануарге . пана ла сфжршітва аві Івніе 1837.

RE REATEANA & A. PEROND OFFIRER.

БРАЩОВ.

C'as Tinzpit a Tinorpadia aasi Ioann 12 TT, 1837.

Coperta Foaici Duminicii de la 2 Ianuarie până la sfârșitul lui Iunie 1837

blicat cu un an înainte, Foaia Duminicei, care a apărut un an întreg (1837) în fiecare Sâmbătă, sub titlul: Foaia Duminicei dela 2 Ianuarie până la sfârșitul lui Iunie 1837 și dela 1 Iulie și până la sfârșitul anului. Partea doua a apărut sub îngrijirea lui Ioan Barak, translator al Brașovului, sub titlul: "Foaia de Duminică". Formatul în care a apărut această publicațiune a fost 24 × 20 cm.

La sfârşitul numărului întâi se află scris: Tipărită cu cheltuiala d-lor Rudolf Orghidan şi Dimitrie Marin, iar cu începerea numărului doi, numele lui Dimitrie Marin dispare şi rămâne în tot cursul anului, numai Rudolf Orghidan.

Un an întreg a întreținut Rudolf Orghidan, cu banii săi, această interesantă publicațiune, interesantă prin conținut și tipar, precum și prin frumoasele și interesantele clisee care însoțeau fiecare număr.

După un an, această publicație a încetat, probabil pentrucă tot efortul și tot ajutorul bănesc, trebuiau îndreptate spre Gazeta Transilvaniei care a apărut în anul 1838.

In mai toate publicațiunile, unde se vorbeste de Foaia Duminicei, se spune că R. Orghidan împreună cu Ioan Boghici au tipărit cu cheltuiala lor Foaia Duminicei. Din reproducerea copertei celor două semestre apărute din această publicațiune, pe care o dăm la iveală, precum și din scrisoarea lui R. Orghidan adresată Episcopului Vasile Moga, publicată de Bartolomeu Baiulescu, prin care îi făcea cunoscut apariția acestei publicațiuni și îi cerea sprijinul pe lângă preoți ca ea să pătrundă în popor, rezultă că el singur, neajutat de nimeni, a întreținut această publicațiune. De altfel, memoria lui Ioan Boghici se păstrează și fără aceasta, la locul de cinste, prin viața lui închinată în întregime națiunei române, pe care a ajutat-o între altele și prin mai multe publicațiuni tipărite cu cheltuiala lui și a fratelui său Constantin.

Rudolf Orghidan a mai tipărit tot cu cheltuiala lui și *O mie și una de nopți* sau *Halima*, povești arăbești în opt volume, traduse de Ioan Barak.

In anul 1836, Rudolf Orghidan, în urma hotărârii Comitetului bisericei Sf. Neculae, angajează, cu contract semnat de el, pe G. Bariț, care se afla la Blaj, pe timp de trei ani, ca profesor, cu leafă de patru sute fiorini de argint, pe an, Bariț fiind obligat "să învețe pruncii obștei cele de cuviință în limba românească, nemțească și latinească, ne având voie a se amesteca

în nici un fel în cele bisericești". Catechismul urma a fi predat, ca și mai înainte, de parohul bisericei. Cel dintâi ajutor în predarea cursurilor, al lui G. Bariț, a fost Ion Procop, student din Blaj, care nu a stat la Brașov decât un an, iar în anul următor, a fost chemat profesor în România, la Craiova.

Este interesant de reținut amănuntul că G. Bariț a făcut drumul de la Blaj la Brașov în patru zile, așa de greu se făcea comunicația pe atunci.

In Noembrie 1844, îl găsim figurând ca martor, împreună cu Gheorghe Nica, pe actul de cumpărătoare al locului pe care urma să se ridice clădirea unei şcoale în Braşov, cumpărare ce nu s'a făcut pe numele bisericei, ci pe numele negustorului Bucur Pop, iar puțin timp după aceia şi în acel an, R. Orghidan a fost ales în Eforia şcolară.

Tot atunci, se hotărâ clădirea școalelor centrale române din Braşov; el se înscrise cu o subvenție anuală de 200 fiorini și se obligă, ca timp de 10 ani, să contribue cu aceiași sumă, ceiace și făcu.

In 1848, reprezentanța bisericei Sf. Nicolae din Braşov, se adresează către Caimacania țării românești prin trimiși, negustorii Gheorghe Nica și Apostol Popa, cerând arme ca să se poată înarma poporul românesc. Intrecei ce au semnat această adresă este și R. Orghidan, în calitate de curator. Tot în arhiva acestei biserici, se află o listă în care figurează R. Orghidan cu 20 de lănci dăruite pentru înarmarea cetățenilor români săraci.

R. Orghidan a făcut parte din delegațiunea românească care s'a prezentat Impăratului, la Viena, în anul 1848, pentru a cere îmbunătățirea soartei românilor şi pentru a protesta contra persecuțiunilor la care erau supuşi.

La 23 Mai 1848, deputatul Ion Bran scrie din Viena lui M. Dima la Braşov despre rezultatul acestei audiențe; tot în acel an el a fost în delegațiune și la Buda Pesta iar deputatul Ioan Bran scrie parohiei bisericei Sf. Niculae din Braşov rezultatul obținut de această delegațiune și trimete cele mai sincere complimente lui R. Orghidan, rugând "să se împărtășească" și lui Orghidan această scrisoare.

R. Orghidan a fost singurul român ales la înființarea Camerei de comerț și industrie din Braşov, în anul 1851, toți ceilalți 14 membrii fiind sași.

Şi în această calitate el a apărat, cu tărie, drepturile negustorilor români, cerând, între altele, ca ședințele Camerei să se publice și în românește-

POIVE TE TRIVILEKR

chps

ЧИКЧЙІЬК АВІ ЧЕ ОЕМВ ФОЛОСІДОЧЬЯ КЯНОМІНЙЕ

Алкътвіте де о Соцієтате де Левидиї.

Апру о жумитате де Ан, дела 1-а Гулге пина ла сфирштва Лунті луї Декемвріе 1837.

THAMBUITE CAN TPARKER AND AIMEA HEMHACKE

TOAHH BAPAK,

КВ ВЕЛТВАЛА А Д. РВДОЛФ Оргідан.

Врашо

G'as ringpir A Tinorpadia ansi Toann Perr, 1857.

Coperta Foniei de Duminică dela 1 Iulie până la sfârșitul lui Decembrie 1837

фоле де демінекъ

МИХИЦІРЬ ЧЕГ ЛЕ ОБІРЕ ФОЛОСІТОЛРЕ КУНОЦІНЦЯ 今の風の祭

Алкатвіта де о Соціятатя де Абацаці.

Hão 8)

Ох івкум , тоата Охмента.

(AET80TE 21. 1837

TEPBERATIMEN, mi vikne de noth noe- Mapit vet mimnovie dena leese nung na m 8 p 8 A C 2 8.

I I P S C A A I M S A.

че от хоторжине деспре рискріт кв Оронтісші ляї, Есте пветів ші десполт де пороа-

Гада, Сж ціне фири ніч о мпотрівіре де HAPIRE THAT MAY ARTE AT THE TEMENT. Заче СВПТ Черівл чел маї фрвмог, де одініодря жфлорінд ші спре родіре лукрат, ші ву не нумпрате четиці Аподо AORSA HEA AUSCY AFAA HOPTSA CUPIEL, EIT. - ARSM, ADAPE AIN ERIAF AIRANSна пастім аракічаски, си траце жавигва де, припидіт де валяріле аракічеції, ші

Tip 8 canim 8 A

AND ON ABAN OSCILLANDA AS BASTEAS DA- ASAA Bring Smits - Shas Scroplias mi TIMINOP YEARD MAT AEKSPAHA CAHUEPATE, Atut Am Ates AE UZMAHTEA CAS AE AO-

O pagină din Foaia de Duminică

pentru ca numeroșii negustori români, alegători, să poată urmări activitatea camerei și a reprezentanților lor.

In 1852 Septembrie, R. Orghidan subscrie împreună cu alți negustori un legământ care conține 12 paragrafe din care transcriem paragraful 2 care prevede că: "școala va rămâne în veci națională confesională, nefiind niciodată iertat a îmbrăca alt caracter, decât ce cuprinde numirea ei, aceasta o înțelegem așa, ca clădirea acestor școale trebue să fie și să rămână numai proprietatea românilor de religie răsăriteană, drept credincioasă, sub blestem de afurisenie și profesorii să se aleagă și să se denumească numai din sânul națiunei române de religiune răsăriteană, drept credincioasă".

Rudolf Orghidan s'a căsătorit cu Ana Alexe Hagi Petkoglu din București, în anul 1822. Soția sa i-a adus ca zestre pe lângă bani și o prăvălie în ulița Lipscanilor din București.

Din această căsătoria s'au născut mai mulți copii, din care cel mai mic fu Constantin. *).

Constantin Orghidan fiul mai mic al lui Rudolf Orghidan s'a născut la 1835; el a învățat în Academia Comercială din Viena; întors în țară, s'a stabilit în București și a deschis o Casă de Comision în tovărășie cu Wartanovici. La înființarea Camerei de Comerț din București, în anul 1868, a fost ales secretar; munca grea de organizare a acestei instituțiuni a găsit în C. Orghidan, omul metodic și muncitor care dela început a stabilit modul ei de funcționare potrivit spiritului legei. El a fost tot timpul cât a funcționat, trăsătura de unire între membri și conducerea Camerei.

Tot stăruințelor lui se datorește înființarea bursei din București pe baza unui documentat raport și a unui proect de lege alcătuit de el și de I. V. Socec, lucrare care a fost în întregime aprobată de Camera de Comerț și majoritatea guvernului.

Prin donațiunea unor colecțiuni de legi și a mai multor cărți cu privire la comerț, pune bazele bibliotecei care astăzi se poate număra printre cele mai importante. Constantin Orghidan a murit în anul 1880.

Fiul cel mare al lui R. Orghidan, Radu, absolvent al facultăței de drept

^{*)} Fiul lui Constantin Orghidan este Inginerul Constantin C. Orghidan, fost director general al societății Reșița, actualmente președintele Uniunei Industriilor metalurgice și miniere din România și vice-președinte al Camerei de Comerț și Industrie din București.

din Viena s'a stabilit și el la București și a fost un distins avocat specializat în chestiunile comerciale.

Rudolf Orghidan a strâns o mare avere din comerțul și industriile lui, avere pe care, în cea mai mare parte, a cheltuit-o în scopuri culturale și de binefaceri. A cheltuit mult pentru ridicarea culturală a neamului său. Memoria lui trebue slăvită, iar figura sa, popularizată, pentru ca urmașii acelora, ce au profitat de pe urma generozității lui, să cunoască pe acest binefăcător al lor.

Nu este operă de susținere sau de ajutor al elementului românesc, la care Rudolf Orghidan să nu fi luat parte, fiind secondat în aceasta, de demna lui soție Ana, care, împreună cu Maria Nicolau și alte doamne, au iscălit statutele "Reuniunei Femeilor Române pentru creșterea fetițelor orfane sărace și mai întâi a acelora ai căror părinți au căzut în revoluția românotransilvăneană din anul 1848-1849", societate ce a luat ființă în anul 1850 și care și-a serbat jubilelul de 75 de ani, în 1926.

Ana R. Orghidan a fost aleasă dela început (la 24 Martie 1850) în importantul post de casieră și pe lângă contribuția sa statutară, a dat din banii ei ca să acopere o parte din cheltuelile inerente oricărui început. În această calitate, a funcționat 6 ani, spre deplina mulțumire a tuturor, iar în anul 1856, a fost aleasă prezidentă și a condus societatea până în anul 1858, când a demisionat, din cauză că în acel an a trebuit să părăsească Brașovul.

Anul 1858 a fost un an rău pentru Rudolf Orghidan. El, care cheltuise o mare parte din averea sa pentru opere de binefacere, a avut în acel an o pierdere bănească foarte mare din cauza crizei puternice care se abătuse asupra Transilvaniei. Atunci, văzând că nu mai poate duce la Brașov aceiași viață ca mai înainte, se hotărî să lichideze toate afacerile și veni să se stabilească în București la cei doi copii ai săi Constantin și Radu Orghidan. Aci, a trăit o viață cu totul retrasă și după 4 ani, în 1862, a încetat din viață și a fost înmormântat în curtea bisericei Icoanei din București.

Mulțumit de actele de filantropie și de binefacere pe care le-a făcut în tot timpul vieței sale, el a murit într'o atmosferă de seninătate demnă de cei ce-și fac pe deaîntregul datoria, având un singur regret: acela de a nu fi putut ajuta mai mult.